

"Åreladningsmand" fra en gammel almanak. Her kunne man se, hvilke dele af kroppen som de enkelte stjernetegn regerede over.

Bonde-Practica: Humoralpatologi for folket, astrologi for folket og vejr bog for folket

Per-Olof Johansson 2007

Jeg havde fundet en las af en bog, som jeg ikke kunne tidsbestemme. Kun langsomt åbnede den sig, den havde ikke mange sider som sådan – men indholdsmæssigt repræsenterede den mange sider. Dens ekstratitel var vejr bog, men det var også en astrologibog men det helt overordnede tema er humoralpatologien, opfattelsen at verden består af de fire elementer jord-vand-ild-luft, som også er bestemmende for mennesket og hvis balance er afgørende for sundhed og sygdom.

"Bonde-Practica eller Veyr-Bog", et samleværk fra begyndelsen af 1500-tallet, udformet i Tyskland men med udbredelse over hele Europa. Veyrbogen havde været et lille skrift for sig, i sig selv mest afskrift af tidligere materiale! - inden det blev heftet sammen med Bondepracticaen, hvis oprindelige bestanddel var en forudsigelse af det kommende års vejr og begivenheder ud fra vejret de 12 juledage. Denne metode kendes som "Julemærker", idet bonden på loftsbjælken betegnede den aktuelle juledags vejr for tilsvarende måned i det kommende år. Formentlig gammel tradition spredt gennem kirken fra kirkefaderen Beda, men måske vedligeholdt i kraft af Bonde-Practica. I Danmark holdt "Bonde-Practica eller Veyr-Bog" sig i næsten oprindelig udformning i 300 år. I Sverige kan den stadig fås i supermarkedernes bogsalg. I svenske antikvarier ser man, at den igennem 1900-tallet er

kommet i mange udgaver, en enkelt version i samlet oplag på flere hundrede tusinde. Udover alle bogens regler om livet i øvrigt er en del af den helliget vejr og vind, og også bøndernes vejrvarsler. Skønt disse alle er oversat fra tysk, har de altså haft liv i Danmarks litteratur i 300 år. Om bønder vitterlig har læst/haft den er et af de spørgsmål, der aldrig vil blive givet svar på, men enkelte optegnelser har vi da, der vidner herom. Vi ved også, at de købte almanakkerne og læste dem, så hvorfor skulle de ikke læse Bonde-Practica? Svaret er nok afhængigt af, hvilket af de 3 hundredår vi taler om. Selvom den ophørte med at udkomme i begyndelsen af 1800-tallet levede dens ry videre i den grad, at der kunne drives folkelig satire ud fra den så sent som i 1885. I Sverige holdt bogen sig i live længere end i Danmark, så langt op i tiden at det gav mening at samle op på hvad folket sagde om Bonde-Practica i 1940'erne og sammenligne med, hvad der faktisk stod. Det var sjældent samme sag, men bogen var i hvert fald kendt som autoritet. Veyrbogen var kun en af indfaldsvinklerne, som sagt, den var lægebog og almen livsvejledning med horoskoper. Som samleværk var Bonde-Practica en popularisering af sin tids videnskab, som tog udgangspunkt i de fire elementer, hvor så astrologien indgik som delvidenskab. Da naturvidenskabens sejrede døde bogen ikke, men blev nu at opfatte som overtro, som gik i eet med trol-

domsbogen Cyprianus, som imidlertid er en helt anden historie.

Der opstod en ny genre kan man sige, nemlig bøger som argumenterede direkte eller indirekte mod Bonde-Practica. Måske bevarede de noget af navnet, måske lod de lay-out ligne og derfor har jeg (1976) fundet det berettiget at døbe genren "Anti-Bonde-Practica".

I bogtrykkerkunstens barndom var kalendere evighedskalendere og ikke helt lette at håndtere. Da nogen fandt på at udgive almanakker gældende for et år ad gangen forvandlede det

meste indhold i evighedskalenderen til noget der kunne trykkes som tillæg til almanakkerne og gemmes fra år til år. Som sådan fungerede f.eks. Bonde-Practica. Som forlagsartikel betød dette selvfølgelig, at denne ikke blev så saftig forretning som almanakken.

Johansson, Per-Olof: Bonde-Practica eller Veyr-Bog. Bd. 1: Udvalg, omtale, bibliografi, litteratur. Bd. 2: Faksimile af udgave 1744 [København 1976]

Links og litteratur

Vejrbog

Per-Olof Johansson: Vejrbog for hvermand
*Anmeldelse af Jesper Theilgaard:
50 vejrvarsler der [måske] virker. 2005*
<http://per-olof.dk/vejrmænd.htm>

Månedsbilleder:

Per-Olof Johansson: Middelalders og nutids måneder
Det Kongelige Biblioteks tidsskrift MAGASIN nr. 2, september 1999, 14 årgang.
<http://home3.inet.tele.dk/johansso/months.htm>

Åreladning:

Per-Olof Johansson: Åreladning og Bonde-Practica, Nord Nytt nr. 6, 1979
(litt. henvisninger) PDF-fil 2,8 MB
<http://www.per-olof.dk/nornyt79.pdf>

Per-Olof Johansson: Åreladning
ASK Tidsskrift for dansk folkekultur 4/1986
s.7-10

Folkelig videnskab:

[Definition af] folkeskrift
Dansk Kulturhistorisk Opslagsværk, 1991, bd. 1 s. 236 ff
(artikel af poj)(litt. henvisninger)

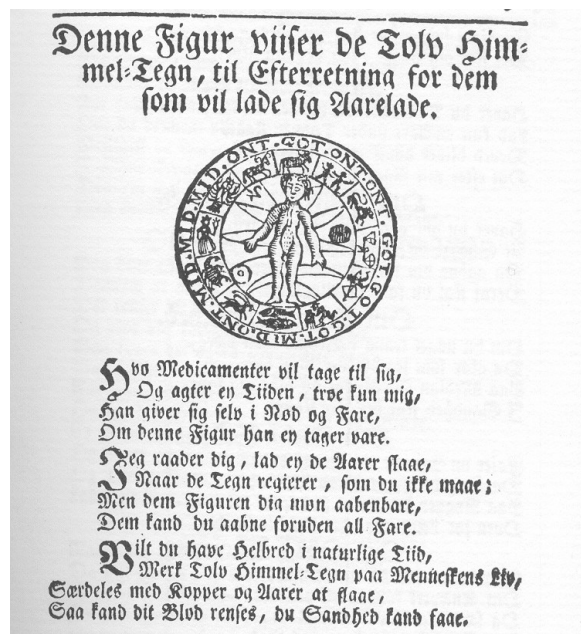
Per-Olof Johansson: Folkelig videnskab
ASK Tidsskrift for dansk folkekultur 2/1985
s.21-23

Hyrdekalendere

Per-Olof Johansson:: Nordisk note til Daniel Fabre: Tecknens herde.
Nord Nytt nr. 86, April 2003 s. 111 ff
<http://home3.inet.tele.dk/johansso/fabre.pdf>

Musik

Per-Olof Johansson: De fire temperament
Kronik i Frederiksborg Amts Avis 7.12.1992.
—apropos Carl Nielsens symfoni.
<http://www.per-olof.dk/4temp.htm>

Åreladningsmanden fra Bonde-Practica 1744